МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ, МАРКЕТИНГУ ТА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: "КРОКИ УКРАЇНИ В АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ"

Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня, II курсу, групи МЕМ-23-1,
спеціальності 292 "Міжнародні економічні відносини",
освітня програма "Міжнародні економічні відносини/International Economic Relations"

_____ Петриш Єлизавета Володимирівна
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник
_____ Белінська Яніна Василівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної програми
_____ Коляда Олена Володимирівна, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри _____
протокол від «07» 01 2025 № 1

Завідувач кафедри
_____ Паянок Тетяна Миколаївна, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2025

Реєстрація №42 24.01.25 _____

(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 15.12.24 _____

(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 98 14.02.25 _____

(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Дергач А. В.

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ Лазаренко Д.О.

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Кашуба О.Б

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Бистрова І.В

(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст кваліфікаційної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	29		
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	9		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	48		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	10		Веселовський
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		Кашеєв О.В.
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		Дерлак Н.В.
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		Лазуренко О.
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	50		Кавчинук Ю.Б.
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	98		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
98	A	5	14.02.25	Веселовський Кашеєв О.В. Дерлак Н.В. Лазуренко О. Кавчинук Ю.Б.

ПРАВИЛА ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНОК ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Б	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	EX	2 (незадовільно)

Факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики

Спеціальність 292 "Міжнародні економічні відносини"

Освітня програма "Міжнародні економічні відносини/International Economic Relations "

Затверджую

Завідувач кафедри_____

№19 «20» 11 2023

Завдання на кваліфікаційну роботу

здобувачу вищої освіти

Петриш Єлизавета Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи — Кроки України в адаптації українського податкового законодавства до європейських стандартів

Затверджена наказом ректора від «08» 01 202 4 № 3

2. Строк здачі закінченої роботи – 20.11.2024 р.

3. Цільова установка — дослідити ключові напрями та етапи наближення українського податкового законодавства до європейських норм.

4. Мета роботи — аналіз процесів наближення українського податкового законодавства до європейських стандартів.

Об'єкт дослідження — процес наближення українського податкового законодавства до європейських стандартів.

Предмет дослідження — процес та механізм гармонізації податкових законодавств – України та країн Європейського Союзу.

База дослідження — Національний банк України (НБУ), Міністерство фінансів України (МФУ), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Всесвітній економічний форум (World Economic Forum), Державна служба статистики України.

5. Вихідні дані до роботи — наукові праці вітчизняних та зарубіжних

вчених, статичні дані міжнародних організацій, ресурси Інтернет.

6. Перелік графічного матеріалу — схеми, рисунки, графіки, діаграми та таблиці за темою та об'єктом дослідження.

7. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом): титульна сторінка; бланк оцінювання кваліфікаційної роботи; завдання на дипломну роботу; анотацію та ключові слова (українською та англійською мовами); зміст кваліфікаційної роботи; вступ; критичний огляд літератури з теми дослідження та опис методики, інструментарію та джерела інформації за темою дослідження; практичні результати дослідження; пропозиції щодо удосконалення (покращення) одержаних результатів; висновки; список використаних джерел; додатки.

8. Календарний план виконання кваліфікаційної роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	Вибір теми	до 01.11.2023 р.	до 01.11.2023 р.
2	Вивчення літературних джерел та складання плану роботи	до 30.01.2024 р.	до 30.01.2024 р.
3	Підготовка 1 розділу дипломної роботи та надання його керівнику	12.03.2024 р.	12.03.2024 р.
4	Підготовка 2 розділу дипломної роботи та надання його керівнику	04.06.2024 р.	04.06.2024 р.
5	Підготовка 3 розділу дипломної роботи та подання їх керівнику	01.11.2024 р.	01.11.2024 р.
6	Підготовка вступу та висновків до дипломної роботи та подання її керівнику	04.12.2024 р.	04.12.2024 р.
7	Доопрацювання дипломної роботи та подання її керівнику	до 09.12.2024 р.	до 09.12.2024 р.
8	Отримання відгуку керівника дипломної роботи	09-10.12.2024 р.	09-10.12.2024 р.
9	Допуск дипломної роботи до захисту (попередній захист)	10-15.12.2024 р.	10-15.12.2024 р.
10	Отримання зовнішньої рецензії на дипломну роботу	15-25.01.2025 р.	15-25.01.2025 р.
11	Захист дипломної роботи	10-14.02.2025 р.	10-14.02.2025 р.

9. Дата видачі завдання «~~20~~ 5 ~~березня~~ шістнадцятого 2024

10.Керівник кваліфікаційної роботи

_____ Белінська Я.В.

(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми

_____ Коляда О.В.

(підпис) (прізвище, ініціали)

11.Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

_____ Петриш Є.В.

(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Кроки України в адаптації українського податкового законодавства до європейських стандартів

(назва кваліфікаційної роботи)

Мета роботи – аналіз процесів наближення українського податкового законодавства до європейських стандартів.

Завданнями роботи є:

1. Розкрити податкову систему України до початку інтеграційних процесів.

2. Визначити основні проблеми та виклики для України у гармонізації податкового законодавства.

3. Проаналізувати гармонізацію ПДВ та акцизного оподаткування з нормами ЄС.

4. Обґрунтувати впровадження стандартів BEPS та міжнародних правил трансферного ціноутворення.

5. Відпрацювати реформу податкового адміністрування та боротьбу з ухиленням від сплати податків.

6. Запропонувати перспективи подальшого розвитку української податкової системи в умовах євроінтеграції.

Предметом дослідження є процес та механізм гармонізації податкових законодавств – України та країн Європейського Союзу.

Об'єктом дослідження виступає процес наближення українського податкового законодавства до європейських стандартів.

Базою дослідження виступає Національний банк України (НБУ), Міністерство фінансів України (МФУ), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Всесвітній економічний форум (World Economic Forum), Державна служба статистики України.

За результатами дослідження сформульовані відповідні висновки та пропозиції щодо кроків України в адаптації українського податкового законодавства до європейських стандартів.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності у підрозділах, головних управліннях ДПС у всіх областях України та у структурах, які безпосередньо взаємопов'язані з податками та зборами.

Кваліфікаційна робота містить 62 сторінок, 9 таблиць, 11 рисунків, список використаних джерел з 40 найменувань.

Ключові слова: податкова система, податкове законодавство, євроінтеграція, гармонізація, імплементація, ПДВ, акцизний податок, план дій BEPS, трансфертне ціноутворення, тіньова економіка.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2024.

Рік захисту кваліфікаційної роботи – 2025.

SUMMARY

Steps taken by Ukraine to adapt Ukrainian tax legislation to European standards

(title of qualification work)

The purpose of the work is to research and analyze the process of approximation of Ukrainian tax legislation to European standards.

The objectives of the work are:

1. Disclose the tax system of Ukraine before the start of integration processes.
2. Identify the main problems and challenges for Ukraine in harmonizing tax legislation.
3. Analyze the harmonization of VAT and excise taxation with the EU norms.
4. Justify the implementation of BEPS standards and international transfer pricing rules.
5. To reform tax administration and combat tax evasion.
6. To offer prospects for further development of the Ukrainian tax system in the context of European integration.

The subject of the work is the process and mechanism of harmonization of tax legislation in Ukraine and the European Union.

The object of the work is the process of approximating Ukrainian tax legislation to European standards.

The research is based on National Bank of Ukraine (NBU), Ministry of Finance of Ukraine (MoF), International Monetary Fund (IMF), World Economic Forum, State Statistics Service of Ukraine.

Based on the results of the study, the author formulates relevant conclusions and proposals for Ukraine's steps in adapting Ukrainian tax legislation to European standards.

The results obtained can be used in practical activities in subdivisions, main departments of the State Tax Service in all regions of Ukraine and in structures directly related to taxes and fees.

The qualification work contains 63 pages, 9 tables, 11 figures, a list of 40 references.

Keywords: tax system, tax legislation, European integration, harmonization, implementation, VAT, excise tax, BEPS action plan, transfer pricing, shadow economy.

Year of qualification work – 2024.

Year of defense of the qualification work – 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП……..……3

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ……..6

1.1. Загальний огляд податкового законодавства України……..…6

1.2. Основні проблеми та виклики для України у гармонізації податкового законодавства……...11

РОЗДІЛ 2. КРОКИ УКРАЇНИ В АДАПТАЦІЇ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ……..17

2.1. Гармонізація ПДВ та акцизного оподаткування з нормами ЄС……17

2.2. Впровадження стандартів BEPS та міжнародних правил трансферного ціноутворення…….……25

2.3. Реформа податкового адміністрування та боротьба з ухиленням від сплати податків……..33

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ….....39

ВИСНОВКИ……45

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……46

ВСТУП

Актуальність теми. Податкове законодавство є основою правової та економічної системи будь-якої країни, і має значний вплив на економічне зростання, фіскальну стабільність та загальний добробут громадян. Україна, як країна з формуючим ринком і прагненням до стимулювання економічного розвитку та залучення іноземних інвестицій, знаходиться на етапі реформування свого податкового законодавства, щоб відповідати вимогам швидко змінюваного глобального середовища.

Податкова система є ключовим елементом економіки країни, і її адаптація до європейських стандартів має на меті створення прозорої та ефективної структури, що відповідає європейським практикам і сприяє поліпшенню інвестиційного клімату. Цей процес істотно впливає на бюджетну політику, розвиток бізнес-середовища та економічну стабільність держави. Гармонізація податкового законодавства дозволить Україні інтегруватися до європейського ринку, створити

стабільніші умови для бізнесу та залучення інвестицій, а також допоможе в боротьбі з проблемами, такими як ухилення від сплати податків і корупція. У цьому контексті дослідження є надзвичайно актуальним і важливим як для наукової, так і для практичної частини реформування економічної політики України.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Необхідність інтеграції держави до ЄС та процеси зміни державної податкової політики під час цієї інтеграції неодноразово підкреслювалася в працях багатьох вітчизняних дослідників, зокрема В.Т.Білоуса, І.В.Бураковського, В.Будкіна, І.А.Грицяка, Л.В.Губерського, Г.В.Дмитренко, А.І.Кредисова, Д.Г.Лук'яненка, Г.М.Немирі, С.В.Осики А.В.Осики, Я.В.Подчінюк, А.Поручника, В.Т.Пятницького, А.І.Румянцева, В.Р.Сіденка, А.С.Філіпенка, В.О.Шамрая, М.В.Ярош, А.М.Соколовської, М.Г.Бортнікової, Ю.Л.Чиркової, Г.М.Білецької, М.В.Кармаліти, М.О.Куц, М.М.Тюріної, Я.В.Петракова, В.Д.Чекіної, Л.Б.Райнової, О.В.Іванова, П.В.Коломійця та ін.

Розробці окремих питань адаптації національного законодавства до законодавства ЄС присвятили свої роботи Л.Васечко, С.Грищак, С.Дудар, О.Євглевська, Т.Кощук, М.Кравченко, А.Кузьменко, О.Макух, О.Музика-Стефанчук, О.Проневич та ін.

Мета дослідження – аналіз процесів наближення українського податкового законодавства до європейських стандартів.

Завдання дослідження такі:

1. Розкрити загальний огляд податкового законодавства України.
2. Визначити основні проблеми та виклики для України у гармонізації податкового законодавства.
3. Проаналізувати гармонізацію ПДВ та акцизного оподаткування з нормами ЄС.
4. Обґрунтувати впровадження стандартів BEPS та міжнародних правил трансферного ціноутворення.
5. Відпрацювати реформу податкового адміністрування та боротьбу з ухиленням від сплати податків.
6. Запропонувати перспективи подальшого розвитку української податкової системи в умовах євроінтеграції.

Об'єкт дослідження – процес наближення українського податкового законодавства до європейських стандартів.

База досліджень – Національний банк України (НБУ), Міністерство фінансів України (МФУ), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Всесвітній економічний форум (World Economic Forum), Державна служба статистики України.

Предмет дослідження – процес та механізм гармонізації податкових законодавств – України та країн Європейського Союзу.

Методи дослідження. У процесі виконання дипломної роботи використовувалися загальнонаукові методи та прийоми дослідження, а саме: діалектичний, абстрактно-логічні методи, а також метод аналізу і синтезу, аналогії і співставлення та різного роду економіко-статистичні прийоми.

Науково-практична значимість одержаних результатів. У дипломній роботі проаналізовано кроки України в адаптації українського податкового законодавства до європейських стандартів, а також запропоновано перспективи щодо адаптації європейських стандартів у податкове законодавство України.

Апробація результатів роботи. Дана дипломна робота у науковому аспекті розкриває зміст питань щодо кроків України в адаптації українського податкового законодавства до європейських стандартів. Фундаментом для написання даної роботи слугували наукові доробки провідних вітчизняних та зарубіжних учених та інша наукова література.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали проведеного дослідження стануть у нагоді для подальшого вивчення специфіки впливу європейських стандартів на податкове законодавство України. Вони можуть бути використані під час викладання курсів та спецкурсів із економіки зарубіжних країн та регіональної економіки.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи – дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять 9 таблиць та 11 рисунків, висновків, списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг дипломної роботи 61 сторінок.

В першому розділі висвітлюються загальний стан та проблеми податкового законодавства України. В другому розділі проаналізовано кроки України в адаптації податкового законодавства України до європейських стандартів. В

третьому розділі запропоновано перспективи подальшого розвитку української податкової системи в умовах євроінтеграції.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

1.1. Загальний огляд податкового законодавства України

Податкове законодавство України, як і в багатьох інших країнах, є фундаментом економічного прогресу, фінансової стабільності та соціальної рівності. Ефективна та правильно організована податкова система здатна стимулювати інвестиції, підтримувати економічний розвиток і гарантувати справедливий розподіл податкового навантаження [6].

Податкова система України складається з комплексів загальнодержавних та місцевих податків і зборів, які стягуються відповідно до законодавства і надходять до бюджетів різних рівнів. Ця система є однією з найскладніших у правовій сфері України, а її стабільність часто порушується через постійні зміни в законодавстві. Формування податкової системи розпочалося ще з моменту здобуття незалежності, але цей процес залишається неповністю завершеним і до сьогодні. Незважаючи на те, що зміни в податковій системі орієнтовані на її вдосконалення, вони не завжди відповідають інтересам платників податків. Враховуючи значну роль податків у діяльності підприємств і їхній вплив на соціально-економічний розвиток, держава повинна постійно працювати над вдосконаленням податкової системи. Проблема створення ефективної податкової системи є однією з найактуальніших в Україні, і її вирішення потребує глибокого аналізу чинного законодавства та міжнародного досвіду в сфері оподаткування.

Для розуміння внутрішнього змісту податків та їхньої ролі у формуванні податкової системи України важливо застосувати системний підхід до визначення функцій податків (рис. 1.1.).

Для ефективного виконання обох функцій податкова система повинна включати різноманітні податки, кожен з яких має свою специфічну мету. Порядок стягнення податків регулюється Податковим кодексом України, який зазнає постійних змін, що негативно впливає на стабільність податкової системи [1].

Рис. 1.1. Характеристика функцій податків

Джерело: створено автором на базі [1].

Українське податкове законодавство ґрунтується на таких принципах відповідно до статті 4 Податкового кодексу України (далі – ПКУ):

1) загальність оподаткування – відповідно до положень ПКУ, кожна особа зобов'язана сплачувати податки та збори, встановлені цим Кодексом та законами з питань митної справи, платником яких вона є;

2) рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – необхідно забезпечити рівне ставлення до всіх платників податків, незалежно від їхньої соціальної, расової, національної, релігійної, юридичної форми власності, громадянства чи місця походження капіталу;

3) невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;

4) правомірність рішень платника податків презюмується, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта видана на підставі закону. Або ж, якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу;

5) фіскальна достатність – встановлення податків і зборів повинно здійснюватися з ретельним урахуванням імперативу гармонізації бюджетних видатків з доходами;

6) соціальна справедливість – встановлення податків і зборів має відбуватися відповідно до фінансових можливостей платників податків;

7) економічність оподаткування – встановлення податків і зборів призводить до значного надлишку бюджетних надходжень, який перевищує витрати, пов'язані з їх адмініструванням;

8) нейтральність оподаткування – вкрай важливо, щоб податки та збори встановлювалися таким чином, щоб не впливати на збільшення або зменшення конкурентоспроможності платника податків;

9) стабільність – зміна елементів податків та зборів забороняється протягом шести місяців, що передують початку нового бюджетного періоду, в якому будуть застосовуватися змінені правила та ставки. Важливо зазначити, що зміна податків і

зборів, їхніх ставок та податкових пільг протягом бюджетного року суворо заборонена;

10)рівномірність та зручність сплати – встановлення граничних строків сплати податків і зборів має вирішальне значення для забезпечення своєчасного надходження коштів до визначених бюджетів. Такий підхід також сприяє підвищенню зручності сплати для платників податків;

11)консолідована стратегія впровадження податків і зборів передбачає розмежування всіх обов'язкових складових податку на законодавчому рівні [2].

Податкове законодавство України є складною системою законів, нормативно-правових актів і положень, що регулюють різні аспекти оподаткування в країні [6].

Головним нормативно-правовим актом у сфері податкового законодавства є Податковий кодекс України. Зокрема, стаття 3 ПКУ визначає, що податкове законодавство України включає в себе:

1) Конституцію України. Відповідно до ст. 1 Конституції України, Україна є соціально-правовою державою. Це означає, що податкова система України повинна відповідати вимогам соціальної держави щодо рівня фінансування суспільних благ та справедливого перерозподілу валового внутрішнього продукту. Такий підхід має забезпечити формування фінансових ресурсів, необхідних для виконання конституційних функцій держави та гарантування громадянам належного рівня життя [5].

2) Податковий кодекс України. ПКУ відповідає за регулювання відносин, що виникають у сфері справляння податків і зборів. Він визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування. Він також визначає права та обов'язки платників податків та зборів, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків та зборів, а також відповідальність за порушення податкового законодавства. Податковим кодексом України визначаються функції та правові основи діяльності контролюючих органів та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

3) Митний кодекс України та інші законодавчі акти з питань митної справи відіграють важливу роль у регулюванні правовідносин, що виникають у зв'язку з

оподаткуванням операцій, пов'язаних з переміщенням товарів через митний кордон України;

4) чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України і якими регулюються питання оподаткування;

5) нормативно-правові акти, прийняті на підставі та на виконання цього Кодексу та законів з питань митної справи;

6) рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування з питань місцевих податків та зборів, прийнятих за правилами, встановленими ПКУ. До повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим належать: Встановлення рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин, а також рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, здійснюється відповідно до встановлених максимальних ставок, визначених ПКУ у межах території АРК; внесено зміни до розміру ставок рентної плати, передбачених підпунктом 12.2.1 статті 12, які залежать від граничних ставок, визначених ПКУ, відповідно до протоколу, який було запроваджено ПКУ; необхідно встановити розмір та надати додаткові податкові пільги в межах сум, що надійшли до бюджету АРК, відповідно до статті 69 Бюджетного кодексу України.

Адміністрування податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів здійснюється відповідно до вимог законодавства. Контроль за виконанням цього законодавства покладено на контролюючі органи. Процедурні рамки визначаються чинним податковим законодавством та нормативно-правовою базою, що регулює збір та облік єдиного внеску [2].

Податкове законодавство України охоплює різноманітні аспекти оподаткування, зокрема податки на прибуток, податок на нерухоме майно, податок на додану вартість (ПДВ), податок на землю, акцизний податок та інші податки і збори. Окрім того, важливу роль у податковій системі відіграють рішення органів місцевого самоврядування, які визначають місцеві податки та збори на рівні окремих регіонів чи міст [6].

Податкове законодавство України регулярно зазнає змін і вдосконалень, що зумовлені потребами економіки, адаптацією до міжнародних стандартів та вирішенням поточних проблем. На сьогоднішній день ефективне визначення і

вирішення цих проблем є важливою умовою для забезпечення стабільності та розвитку економіки країни.

1.2. Основні проблеми та виклики для України у гармонізації податкового законодавства

У процесі розвитку ринкової економіки та євроінтеграції України виникає необхідність перегляду функціонування податкової системи країни. Незважаючи на проведення численних реформ, проблеми з ефективністю податкової системи все ще існують, що обумовлено недосконалістю національного законодавства та застарілими підходами до справляння податків. Побудова ефективної податкової системи є однією з найбільш актуальних проблем в Україні. Для її вирішення необхідно здійснювати комплексний аналіз як чинної законодавчої бази, так і міжнародного досвіду в галузі оподаткування.

Питання реформування та гармонізації податкової політики набувають особливої актуальності в процесі адаптації податкової системи України до стандартів Європейського Союзу. Тому важливим є виявлення проблем, що виникають у ході цього процесу. Окрім того, необхідно зосередитися на вивченні факторів, які визначають формування та реалізацію податкової політики і впливають на основні показники її ефективності. Оскільки правильне використання інструментів податкової політики може сприяти подоланню фінансової кризи, забезпеченню подальшого економічного зростання та розвитку підприємств України в різних секторах економіки.

Гармонізація вітчизняного податкового законодавства з вимогами Європейського Союзу зумовлена євроінтеграційними процесами, які активно тривають в Україні. Окрім того, закріплення цього як обов'язку в рамках Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС не лише підтверджує прагнення України до політичної асоціації та економічної інтеграції з Європейським Союзом, але й стимулює проведення системних реформ, зокрема зміцнення та розвиток демократичних інститутів.

Адаптацію національного законодавства до норм законодавства міжнародних організацій здійснюють відповідні органи державної влади, керуючись принципами правотворчості, планування, координації та контролю. Цей процес є невід’ємною частиною інтеграційних процесів і передумовою для гармонізації національних норм із законодавством міжнародних організацій.

Процес гармонізації вітчизняної податкової системи з вимогами законодавства європейських країн має довготривалий та систематичний характер. Це дозволяє створити кращі умови для співпраці України з країнами-членами ЄС та підвищити інвестиційну привабливість країни в цілому. Обравши європейські орієнтири для свого розвитку, Україна зобов'язалася рухатися на основі правових принципів, що передбачає постійне реформування, зокрема в соціально-економічній, правовій та інституційній сферах, що безпосередньо залежить від ефективного управління податковою політикою.

Реформування податкової політики в рамках інтеграційних процесів має здійснюватися поступово, з урахуванням специфіки національної економіки. Податковий кодекс України визначає перелік податків, який в основному відповідає європейським стандартам, але така відповідність сама по собі не гарантує ефективність податкової системи. Важливу роль відіграють окремі аспекти, що формують податкову політику, які є основними проблемами на шляху її гармонізації. Серед них: структура податків, рівень та диференціація ставок для різних галузей економіки, критерії та правила надання пільг окремим секторам і підприємствам, адміністрування податків на державному та мікрорівнях, а також низька якість законодавчо-нормативної бази, яка інколи суперечить нормам та актам суміжних галузей.

Попри активні спроби покращити вітчизняну законодавчу базу в галузі оподаткування, на сьогодні залишається чимало проблем, які потребують більш детального вивчення. Більшість науковців погоджується з тим, що нормативно-правова база України в сфері оподаткування є однією з найбільш складних у державній правовій системі. Крім того, вона характеризується високою нестабільністю. Однак, враховуючи багаторічний досвід застосування цих норм, внесення змін до податкового законодавства часто призводить до виникнення нових проблем.

В цілому, європейські норми регулювання податкових правовідносин базуються на:

1) ліберальності податкового законодавства для малого бізнесу у більшості країн;
2) наявності податкових пільг та знижок за умови отримання прибутку;
3) адаптивному звільненні від оподаткування новоутворених підприємств на

період до 6 місяців;

4) великій кількості вільних економічних зон;

5) наявності кількох офшорних юрисдикцій, які також є одними з найбільш великими у світі;

6) спрощеній процедурі взаємодії з податковими органами, де весь документооборот здійснюється в електронному форматі.

У процесі інтеграції до європейського співтовариства важливу роль у реформуванні податкового законодавства відіграють його принципи, оскільки це основні засади, на яких ґрунтується розвиток і функціонування податково-правових норм. Принципи є фундаментом для створення податкового законодавства, вони закріплюються в Податковому кодексі України і слугують орієнтиром не лише для самого кодексу, а й для інших нормативно-правових актів, що регулюють податкові відносини. Наявність чітко визначеної системи принципів є важливою умовою для узгодження актів податкового законодавства, що дозволяє уникнути правових колізій, а в разі їх виникнення принципи виконують роль норм вищого рівня, які сприяють вирішенню суперечностей [4].

Найбільш вагомі проблеми в сфері оподаткування в Україні виокремлено в табл.1.1.

Намір України інтегруватися в Європейський економічний та політичний простір вимагає не лише адаптації національного законодавства до стандартів ЄС, а й його гармонізації та узгодження.

Відтак, на нашу думку вирішити наявні проблеми в сфері гармонізації податкового законодавства України та ЄС можна шляхом:

1) розробка відповідного податкового "словника", який в основному відповідатиме термінології Європейського Союзу, та його затвердження уповноваженим органом;

2) адаптація чинного режиму оподаткування, зокрема щодо непрямих податків, таких як мито, акцизний податок та ПДВ, відповідно до європейських нормативних актів;

3) гармонізація системи адміністрування та стягнення податків в Україні з загальноєвропейськими принципами та вимогами, що передбачає впровадження прозорої системи контролю, безпосередній розрахунок і адміністрування податків та звітності, а також спрощення вимог для малих та середніх підприємств;

4) реформування кадрового забезпечення державних владних органів, які контролюють сплату податків та зборів в державі, адаптація його з існуючими принципами та вимогами європейських країн [4].

Таблиця 1.1

Основні проблеми податкової системи України

Проблема	Опис
Переважання фіскального характеру податків	Ситуація, коли основна мета податків полягає в зборі коштів для бюджету, а не в сприянні економічному зростанню, що призводить до зниження конкурентоспроможності держави.
Нерівномірний розподіл податкового навантаження	Висока вартість послуг та сплати податків, що призводить до зниження економічної активності, розвитку тіньової економіки та нерівномірного розподілу податкового навантаження.
Нестабільне та заплутане фіскальне законодавство	Відсутність чітких та стабільних правил у фіскальному законодавстві, що призводить до проблем з інтерпретацією законів та негативно впливає на "фіскальну репутацію" платників податків.
Тривалий процес підготовки податкових декларацій та сплати податків	Значний час та зусилля, які потрібно витратити на підготовку та подання податкових декларацій та сплату податків, що ускладнює життя платників податків.
Поспіх уряду із запровадженням нових правил	Введення нових правил та недостатнє надання часу для їх освоєння та звикання до них, що ускладнює виконання платниками податків та породжує невпевненість.
Недосконалість системи електронної звітності	Проблеми та збої в роботі серверів системи електронної звітності, що ускладнює подання звітності та збільшує адміністративну витратність для платників податків.
Велика кількість протиріч та нерівномірність рішень	Податкова та бюджетна системи стикаються з багатьма суперечностями та протиріччями, і оптимальне вирішення їх є складним. Відповідність принципам фіскальної політики часто порушується.
Порушення принципів фіскальної політики	У зв'язку з нерівномірним співвідношенням прямих і непрямих податків та зростанням ролі непрямих податків, порушуються загальноприйняті принципи фіскальної політики, такі як справедливість, ефективність та стабільність.
Недостатня ефективність контролю та дотримання правил	Контроль за дотриманням податкових правил не є ефективним, що призводить до порушень та ухилення від сплати податків.
Не відповідність розвиненим країнам у структурі податків	Україна не відповідає практиці розвинених країн у структурі податків, особливо щодо співвідношення прямих і непрямих податків.
Відсутність стабільної та чіткої законодавчої бази	Відсутність стабільної та чіткої законодавчої бази у податковій системі України ускладнює її функціонування та створює несприятливі умови для платників податків.
Складність процедур адміністрування податків	Процедури адміністрування податків в Україні є складними, що ускладнює сплату податків та створює додаткові бар'єри для підприємництва та громадян.
Непрозорий контроль за використанням податків	Недостатня прозорість та контроль за використанням платежів у податковій системі України призводить до недовіри громадян та підприємств до оподаткування.
Недостатньо ефективна робота контрольних органів податкової служби	Недостатня ефективність роботи контрольних органів податкової служби ускладнює виявлення порушень та ухилення від сплати податків, що може вести до збитків для бюджету.
Відсутність стимулюючої бази	Сучасній податковій політиці в Україні бракує стимулюючої бази, яка б мала бути присутня при виконанні всіх функцій оподаткування - фіскальної, розподільчої та регулюючої.

Джерело: [3].

Міжнародний досвід у сфері податкового законодавства є важливим для вдосконалення української системи оподаткування. Він дає змогу запозичувати найкращі світові практики та адаптувати їх до умов України. Світовий досвід може сприяти вибору оптимальної моделі оподаткування, орієнтуючись на найбільш ефективні підходи, що відповідають економічним потребам і підтримують розвиток бізнесу.

Україна може вивчити та адаптувати позитивний досвід інших країн у використанні податкових стимулів для підтримки розвитку окремих секторів економіки та залучення інвестицій. Західні практики виявлення і запобігання податковим ухиленням можуть бути впроваджені в Україні для підвищення рівня дотримання податкових норм, запобігання шахрайству та інших порушень [6].

На сьогодні інтеграція України до Європейського Союзу є пріоритетною сферою її зовнішньої політики, а гармонізація законодавчого забезпечення — необхідним і неминучим процесом. Без сумніву, забезпечення високої ефективності податкової системи є ключовим чинником для подальшого економічного зростання країни. Однак ефективність механізмів адміністрування податків безпосередньо впливає на фінансову стабільність країни та розвиток підприємництва. На даний момент триває удосконалення податкового законодавства, оскільки його гармонізація з ЄС є надзвичайно важливим і терміновим завданням для держави. Водночас залишається актуальним питання забезпечення стабільності податкової законодавчої бази.

РОЗДІЛ 2. КРОКИ УКРАЇНИ В АДАПТАЦІЇ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

2.1. Гармонізація ПДВ та акцизного оподаткування з нормами ЄС

Національне законодавство країн-членів ЄС щодо ПДВ ґрунтується, в першу чергу, на Європейській Директиві 2006/112/EU, що регулює спільну систему ПДВ. Ця директива визначає основні принципи системи ПДВ, які можуть бути адаптовані різними способами на рівні національних законодавств. Євродиректива також чітко визначає можливі відступи для держав-членів та принципи їх застосування.

На сьогодні в ЄС функціонує так звана перехідна система ПДВ, яка відрізняється від остаточної, де для більшості транзакцій вже застосовується

принцип країни призначення. Однак деякі операції все ще оподатковуються за принципом країни походження. Ця система є спадком початкової ідеї ЄС створити остаточну систему ПДВ на основі принципу країни походження, від якого відмовилися в 90-х роках через неможливість досягти політичної угоди серед держав-членів [7].

Отже, спробуємо стисло розглянути основні директиви Ради ЄС щодо адміністрування ПДВ та здійснити порівняльний аналіз з положеннями національного податкового законодавства.

Норми Директиви 2006/112/EU частково відображені в українському законодавстві, зокрема в аспектах: заміни існуючої системи податків на обіг єдиною системою ПДВ; застосування спільної системи ПДВ до товарів і послуг загального споживання; стягнення ПДВ на основі цін товарів і послуг незалежно від операцій, що проводилися під час виробництва товару або надання послуги до моменту нарахування ПДВ. Водночас існують певні відмінності, які потребують додаткового аналізу та порівняння.

Зокрема, щодо визначення поняття платника ПДВ, порівнюючи вимоги ст. 180 ПКУ та ст. 9 Директиви 2006/112/EU, можна виявити різницю. В ЄС платником податку є будь-яка особа, яка самостійно веде економічну діяльність у будь-якому місці, незалежно від мети чи результатів цієї діяльності. В Україні ж платником ПДВ є особа, яка здійснює господарську діяльність.

Щодо вимог реєстрації осіб як платників податку, в Україні обов'язкова реєстрація платника ПДВ здійснюється лише за умови, що загальна сума операцій з постачання товарів/послуг, які підлягають оподаткуванню, протягом останніх 12 календарних місяців перевищує граничну величину, яка наразі становить 1 млн грн (без урахування ПДВ). Натомість, в Директиві 2006/112/EU не міститься положень щодо обов'язкової реєстрації осіб як платників податку.

Відмінність полягає у визначенні об'єкта оподаткування. Як правильно зазначають науковці, і ПКУ, і Директива 2006/112/EU визначають об'єктом оподаткування ПДВ операції з постачання товарів та послуг на території відповідної країни, а також імпорт товарів. Однак Директива 2006/112/EU також включає до об'єкта оподаткування операції з придбання товарів всередині Співтовариства на території держави-члена. Водночас ПКУ до об'єкта оподаткування відносить також операції з вивезення товарів за межі митної

території України, а також постачання послуг міжнародних перевезень пасажирів, багажу та вантажу різними видами транспорту (з нульовою ставкою ПДВ). В ЄС ці операції звільняються від оподаткування і тому не включаються до об'єктів, що підлягають оподаткуванню ПДВ.

Щодо податкового кредиту, основна відмінність норм полягає в тому, що Директива 2006/112 передбачає можливість віднесення на податковий кредит лише частини суми ПДВ, сплаченої за придбані товари та послуги, які використовуються в оподатковуваних операціях або звільнених від ПДВ з правом на відшкодування. У свою чергу, ПКУ передбачає включення до податкового кредиту повної суми ПДВ, сплаченої за придбані товари та послуги, навіть якщо вони використовуються в неоподатковуваних операціях. В цьому випадку потім нараховуються податкові зобов'язання на основі факту використання таких товарів і послуг у неоподатковуваних операціях [8].

Щодо ставок ПДВ, то як і в українському, так і в європейському законодавстві є поняття "стандартна ставка" та "зменшені ставки" та інші ставки ПДВ (табл.2.1).

Європейський Союз встановлює мінімальну ставку ПДВ на рівні 15%, але конкретні ставки визначаються окремо в кожній країні. В Європі ставки ПДВ коливаються від 16% до 27%. Наприклад, найменша ставка діє в Люксембурзі (16%), а найвища - в Угорщині (27%). Середній рівень ПДВ в ЄС та найпоширеніша ставка - 20-21%.

Ставка ПДВ може варіюватися залежно від типу товарів та послуг. В деяких країнах діють знижені ставки для окремих категорій товарів, наприклад, для продуктів харчування або книг. Європейський Союз визначає мінімальну знижену ставку на рівні 5%, і країни ЄС використовують цей орієнтир при встановленні своїх ставок.

Європейський Союз має узгоджену систему акцизних зборів для енергетичних продуктів, алкоголю та тютюнових виробів. Специфічні вимоги щодо гармонізації структури акцизів детально викладені в Директивах, які необхідно привести у відповідність з національним законодавством для відповідних категорій товарів [7]:

1) 2003/96/EU "Про реструктуризацію системи Співтовариства з оподаткування продуктів енергії та електроенергії";

2) 92/83/EU18 “Про гармонізацію структур акцизних зборів на алкоголь та алкогольні напої”;

3) 2011/64/EU “Про структуру і ставки акцизів, що застосовуються до тютюнових виробів (кодифікація)”;

4) 2008/118/EU “Про загальний режим акцизних зборів” [18].

Таблиця 2.1

Ставки ПДВ у країнах ЄС та Україні станом на 2023 р.

Країна	Стандартна ставка, %	Зменшені ставки, %	Мінімальна ставка, %
Україна	20	14 або 7	0
Австрія	20	13 або 10	-
Бельгія	21	12 або 6	-
Болгарія	20	9	-
Греція	24	13 або 6, на островах – 13, 6 і 3	-
Данія	25	-	-
Ірландія	23	13.5 або 9	4.8
Іспанія	21	10	4
Італія	22	10 або 5	4
Кіпр	19	9 або 5	-
Латвія	21	12	5
Литва	21	9 або 5	-
Люксембург	16	13 або 7	3
Мальта	18	7 або 5	-
Нідерланди	21	9	-
Німеччина	19	7	-
Польща	23	8 або 5	-
Португалія	23	13 або 6	-
Румунія	19	9 або 5	-
Словаччина	20	10	-
Словенія	22	9.5 або 5	-
Угорщина	27	18 або 5	-
Фінляндія	24	14 або 10	-
Франція	20	10 або 5.5	2.1
Хорватія	25	13 або 5	-
Швеція	25	12 або 6	-
Чехія	21	15 або 10	-
Естонія	20	9	-

Джерело: [9].

Головними принципами оподаткування акцизами алкогольних напоїв та тютюнових виробів в країнах ЄЄ є:

1) акцизний податок сплачується в країні призначення, якщо товари, вироблені для споживання в одній країні ЄС, відправляються до іншої країни ЄС для комерційного використання;

2) акцизний податок сплачується в країні придбання товарів, якщо вони купуються приватними особами для особистого використання і вивозяться до іншої країни ЄС;

3) обіг підакцизних товарів у режимі зупинення оподаткування здійснюється між акцизними складами.

Україна застосовує інший підхід до оподаткування акцизним податком підакцизних товарів порівняно з країнами ЄС. В ЄС платниками акцизного податку є суб'єкти, які реалізують підакцизні товари безпосередньо споживачам. В Україні ж платниками акцизу є виробники, продавці та імпортери підакцизних товарів, а сума акцизу включається до вартості товару ще до початку його обігу на оптовому та роздрібному ринку [17].

Відмінності між нормами ПКУ та Директиви 2008/118/EU полягають у визначенні об'єкта оподаткування та моменту виникнення податкових зобов'язань з акцизного податку. Згідно з ПКУ, податкові зобов'язання для товарів, виготовлених на території України, виникають на момент їх реалізації. У свою чергу, Директива 2008/118/EU визначає, що податкові зобов'язання виникають у момент випуску підакцизних товарів для споживання. Таким чином, сплата акцизного податку при придбанні марок акцизного податку не відповідає суті акцизу як непрямого податку на споживання і суперечить положенням ПКУ, оскільки сума податку перераховується виробником тютюнових виробів до моменту виникнення податкових зобов'язань, ще до виникнення об'єкта оподаткування та за невизначеною базою оподаткування. Це суперечить практиці оподаткування тютюнових виробів акцизним податком у країнах ЄС, де податкові зобов'язання виникають на етапі випуску підакцизних товарів для споживання.

Вимоги Директиви 92/83/EU "Про гармонізацію структур акцизних зборів на алкоголь та алкогольні напої" в основному враховані в українському законодавстві. Однак є певні особливості національного законодавства, які не відповідають положенням цієї Директиви, а саме:

1) різна категоризація вин для цілей оподаткування;

2) включення до категорії "вино" вин натуральних із додаванням спирту та міцних (кріплених) вин, в той час як відповідно до Директиви, вміст спирту в кінцевому продукті як у неігристих, так і в ігристих винах має бути повністю зброджеником;

3) визначення міцності вина в межах від 9 до 20%, тоді як згідно з Директивою 92/83/EU, неігристе вино може мати міцність від 1,2 до 15% і від 15 до 18% об'єму, а ігристе вино — міцність до 15%;

4) визначення різних ставок для вин, що відносяться до неігристих, зокрема для виноградних натуральних, а також вермутів та інших виноградних натуральних вин з додаванням рослинних або ароматизуючих екстрактів (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Ставки акцизного податку на алкогольні напої

Країна	Продукт	Одиниця виміру	Мінімальна ставка акцизу
Країни ЄС	Пиво	євро за гектолітр на градус Платона або євро за гектолітр на градус спирту	0,748 1,87
	Вино (в т.ч. ігристе)	гектолітр продукту	0
	Проміжні продукти		45
	Спирти	гектолітр чистого спирту	550
Україна	Пиво із солоду (солодове)	грн за 1 л 100% спирту	59,82
	Звичайні (неігристі) вина	грн за 1 літр	0,01
	Вина ігристі та вина газовані		12,23
	Вина та інші зброджені напої		8,42
	Сидр і перрі (без додання спирту)		1,11
	Спирт етиловий, неденатурований, з концентрацією спирту більше/менше 80% об'ємних одиниць	грн за 1 л 100% спирту	133,31
	Алкогольні напої, фактична міцність яких вища за 22% об'ємних одиниць етилового спирту		
	Тільки продукти із вмістом спирту етилового 8,5% об'ємних одиниць та більше		177,73

Джерело: складено автором на базі [2, 10].

Положення Директиви 2003/96/EU "Про реструктуризацію системи Співтовариства з оподаткування продуктів енергії та електроенергії" частково відображені в українському законодавстві. Порівняльний аналіз основних аспектів акцизного оподаткування енергетичних продуктів та електроенергії в ПКУ та Директиві Ради 2003/96/ЄС дозволяє виявити такі відмінності:

1) коло товарів, які підлягають гармонізованому акцизному оподаткуванню на енергетичні продукти та електроенергію в ЄС, значно ширше, ніж в Україні (табл.2.3);

2) в Україні застосовується інша концепція оподаткування енергетичних продуктів, яка не залежить від їх призначення, тоді як в ЄС акцизний податок на енергопродукти накладається лише у випадку використання їх як моторного палива або палива для опалення;

3) у ПКУ відсутній перелік енергетичних продуктів, які не підлягають акцизному оподаткуванню на енергопродукти та електроенергію, а також визначення напрямків їх використання, що позбавляють їх статусу об'єкта цього податку;

4) практично повна відсутність у Податковому кодексі України, на відміну від Директиви, податкових пільг, що сприяють виконанню регулюючої функції податку.

Положення Директиви 2011/64/EU "Про структуру і ставки акцизів, що застосовуються до тютюнових виробів (кодифікація)" частково враховані в українському законодавстві, за винятком вимоги щодо застосування мінімального сукупного акцизного збору. Згідно з цією вимогою, розмір акцизу повинен становити 57% роздрібної ціни на сигарети (включаючи всі податки), при цьому сума акцизу має бути не менше 64 євро за 1000 сигарет найуживанішої цінової категорії. В Директиві чітко зазначено, що оподатковується лише тютюн для куріння, що означає, що тютюн для нюхання та жування, а також тютюн для інших цілей, не пов'язаних з курінням, не підлягає оподаткуванню.

Таблиця 2.3

Ставки акцизного податку на енергоносії

Країна	Продукт	Одиниця виміру	Мінімальна ставка акцизу
Країни ЄС	Електроенергія	євро за МВт-год	1
	Етилований бензин	євро за 1000 л	421
	Неетилований бензин		359
	Газ, нафта		330
	Гас		
	Скраплений газ	євро за 1000 кг	125
	Природний газ	євро за гДж	2,6
Україна	Електроенергія	%	3,2
	Легкі, середні дистиляти	євро за 1000 л	359
	Бензин		
	Гас		330
	Скраплений газ природній		4,95
	Скраплений газ (пропан або суміш пропану з бутаном) та інші гази		250
	Бензол		359
	Толуол		
	Ксилол		
	Вуглеводні ациклічні насичені		
	Бутан, ізобутан		250
	Метанол технічний (метиловий спирт)		359
	Біодизель та його суміші		250,75
	Паливо моторне альтернативне		272,4
	Палива рідкі на основі газойлів		359

Джерело: складено автором на базі [2, 11].

Крім того, Директива не передбачає оподаткування тютюнової сировини та тютюнових відходів, які в Україні оподатковуються за ставкою 2836,08 грн за кг. Також важливо відзначити, що в ЄС немає класифікації сигарет на сигарети з фільтром та без фільтру, і тому ставки акцизного податку є однаковими для всіх сигарет, що є актуальним і навіть необхідним для вдосконалення української системи оподаткування. Детальніше порівняння ставок акцизного податку поданоу табл. 2.4.

Отже, основними напрямами вдосконалення системи акцизного оподаткування мають бути: адаптація українського законодавства щодо акцизного податку до стандартів ЄС, зокрема в частині гармонізації бази та об'єктів оподаткування, термінології та податкових ставок; спрощення адміністрування податків через впровадження електронних систем управління акцизним податком і використання цифрових технологій для маркування товарів; розширення переліку підакцизних товарів та бази оподаткування; врахування економічних і соціальних факторів, таких як зміни рівня добробуту населення і здатність економіки адаптуватися до нововведень під час гармонізації акцизних ставок з ЄС, з метою запобігання зростанню контрабанди, контрафакту та нелегального експорту; створення системи пільг для національних виробників, зокрема малих підприємств, при стягненні акцизного податку, відповідно до вимог ЄС.

Таблиця 2.4

Ставки акцизного податку на тютюнові вироби

Країна	Продукт	Одиниця виміру	Мінімальна ставка акцизу
Країни ЄС	Тютюнова сировина	євро за кг	60
	Сигари та сигарили	євро за 1000 шт/кг	12
	Сигарети	євро за 1000 шт	90
	Інші тютюнові вироби	євро за кг	22
Україна	Тютюнова сировина; тютюнові відходи	грн за 1 кг (нетто)	2836,08
	Сигарети з/без фільтра, цигарки	грн за 1000 шт	2257,4
	Інший тютюн промислового виробництва та замінники тютюну промислового виробництва; "гомогенізований" або "відновлений" тютюн; тютюнові екстракти та есенції	грн за 1 кг (нетто)	2836,08
	Тютюновмісні вироби для електричного нагрівання за допомогою підігрівача з електронним управлінням	грн за 1000 шт	3019,85

Джерело: складено автором на базі [2, 12].

2.2. Впровадження стандартів BEPS та міжнародних правил трансферного ціноутворення

Для боротьби з ухиленням від сплати податків багатонаціональними корпораціями Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) запропонувала вимоги щодо звітування компаній про контрольовані операції та надання податковим органам даних щодо географічного розподілу їхнього прибутку та діяльності. Податкова прозорість і обмін інформацією стали основою глобальних зусиль у боротьбі з агресивним податковим плануванням великих корпорацій. Політичні органи по всьому світу, включаючи ОЕСР, країни G20, Європейський Союз, Раду з фінансового обліку (FASB) і Організацію Об'єднаних Націй (ООН), впровадили ініціативи, спрямовані на посилення розкриття податкової інформації.

Задля вирішення проблеми розмивання податкової бази та переміщення прибутків у вересні 2013 року на саміті лідерів країн G20 був схвалений план дій BEPS (від англ. "Base Erosion and Profit Shifting") – міжнародний проект ОЕСР та країн G20, спрямований на розробку заходів для боротьби з розмиванням бази оподаткування та виведенням прибутків з-під оподаткування [20].

Впровадження Плану дій BEPS обумовлене необхідністю створення єдиного багатостороннього механізму для боротьби з агресивним податковим плануванням, яке полягає в штучному зменшенні податкової бази та перенесенні оподатковуваних прибутків до юрисдикцій з низьким рівнем оподаткування.

Пакет BEPS включає звіти по 15 заходах, в яких визначаються нові мінімальні стандарти, перегляд чинних стандартів, а також загальні підходи, що сприятимуть уніфікації національних практик, та рекомендації щодо впровадження передових практик (табл. 2.5) [13].

У відповідь на заклик лідерів країн G20 ОЕСР розробила Програму розширеного співробітництва, що дозволяє зацікавленим сторонам і юрисдикціям співпрацювати з ОЕСР та країнами G20 у розробці стандартів з питань BEPS, а також у перегляді та моніторингу впровадження повного Пакета BEPS.

Усі нові країни та юрисдикції в рамках цієї програми будуть брати участь у реалізації Проекту BEPS, включаючи виконання чотирьох мінімальних стандартів (рис. 2.1) [15].

Таблиця 2.5

Огляд – Заходи BEPS за темами

<table>
<tr><th>Узгодженість</th><th>Сутність</th><th>Прозорість</th><th>Аналіз</th></tr>
<tr><td>Захід 2
Нейтралізація наслідків гібридних податкових схем</td><td>Захід 6
Запобігання наданню пільг, передбачених угодами про уникнення подвійного оподаткування, за невідповідних обставин</td><td>Захід 11
Вимірювання та моніторинг BEPS</td><td rowspan="2">Захід 1
Вирішення податкових проблем «цифрової економіки»</td></tr>
<tr><td>Захід 3
Розроблення ефективних правил стосовно контрольованих іноземних компаній (КІК)</td><td>Захід 7
Запобігання штучному уникненню статусу постійного представництва</td><td>Захід 12
Обов’язкові правила розкриття інформації</td></tr>
<tr><td>Захід 4
Обмеження розмивання бази оподаткування шляхом вирахування з бази оподаткування відсотків та інших фінансових виплат</td><td rowspan="2">Заходи 8 – 10
Узгодження наслідків трансфертного ціноутворення із створенням вартості:
1) нематеріальні активи;
2) ризики та капітал;
3) операції з високим рівнем ризику</td><td>Захід 13
Документація з трансфертного ціноутворення та звітність в розрізі країн</td><td rowspan="2">Захід 15
Розроблення багатостороннього інструменту для внесення змін до угод про уникнення подвійного оподаткування</td></tr>
<tr><td>Захід 5
Підвищення ефективності протидії шкідливим податковим практикам з урахуванням принципу прозорості та сутності</td><td>Захід 14
Підвищення ефективності механізмів урегулювання спорів</td></tr>
</table>

Джерело: [15].

Рис. 2.1. Складові Мінімального пакету Плану дій BEPS

Джерело: складено автором на базі [19].

Країни-учасниці Програми розширеного співробітництва зможуть відстежувати еволюцію податкових систем, зокрема в контексті викликів цифрової економіки (Захід 1), а також аналізувати економічні аспекти BEPS (Захід 11) [15]. Імплементація Мінімального стандарту є обов'язковою для всіх учасників цієї програми, і кожна країна повинна реалізувати чотири з 15 передбачених кроків [14]. Щодо інших заходів, то країни мають право самостійно вирішувати, які з них впроваджувати [13].

Впровадження плану дій BEPS в Україні спрямоване на встановлення єдиних вимог до прозорості ведення бізнесу за міжнародними стандартами, підвищення ефективності податкового регулювання та забезпечення фінансової стабільності в умовах вільного руху капіталу [14].

Імплементація Плану дій BEPS в Україні пройшла шість етапів (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Генезис впровадження Плану дій BEPS в Україні

Дата	Подія
2017	Україна приєдналася до BEPS inclusive framework (зобов'язання щодо мінімального стандарту – кроки 5, 6, 13 ,14)
23.07.2018	Підписання багатосторонньої Конвенція MLI (підґрунтя для впровадження кроків 6, 7, 14, 15)
16.01.2020	Прийняття Закону України №466 (норми для запровадження кроків 3, 4, 6, 7, 8-10, 13, 14)
II півріччя 2020	Дорожня карта, що передбачає розробку більш ніж 10 підзаконних нормативно-правових актів
01.01.2021	Введення в дію правил КІК та нових критеріїв щодо правил тонкої капіталізації (кроки 3 та 4)
2022	Перша подача звітів CbCR за 2021 рік, але не раніше ніж у рік, в якому укладено угоду MCAA CbC (крок 13)

Джерело: складено автором на базі [13].

Закон України № 466 створив умови для реалізації в Україні додаткових заходів, окрім чотирьох обов'язкових мінімальних стандартів Проекту BEPS. Це включає: дію 3 (розкриття фізичними особами-резидентами України інформації про свою участь в іноземних компаніях, які вони контролюють, та правила оподаткування таких компаній), дію 4 (обмеження витрат на фінансові операції з пов'язаними особами), дію 7 (боротьба зі штучним уникненням статусу постійного представництва) та дії 8-10 (покращення контролю за трансфертним ціноутворенням у випадках з сировинними товарами та внутрішньогруповими послугами) [13,16].

Окремо слід розглянути захід 15 – Багатостороння конвенція (MLI) про виконання заходів, які стосуються угод про уникнення подвійного оподаткування та взаємопов'язані заходи 6, 7 та 14 (рис. 2.2) [13]. Багатостороння конвенція, або Багатосторонній інструмент (MLI), призначена для імплементації заходів, спрямованих на удосконалення податкових угод з метою запобігання BEPS. Цей інструмент дозволяє внести результати Проекту BEPS OECP/G20 до понад 200 податкових угод у різних країнах. Він встановлює мінімальні стандарти для боротьби з зловживанням податковими угодами, удосконалює механізми вирішення податкових спорів і водночас забезпечує гнучкість для адаптації окремих політик відповідно до специфіки податкових угод. Крім того, MLI пропонує урядам можливість посилити свої податкові угоди, включивши додаткові заходи, розроблені в рамках Проекту BEPS OECP/G20 [15].

Рис. 2.2. Характеристика взаємозв'язку MLI та кроків 6, 7 та 14

Джерело: складено автором на базі [13].

З 2021 р. відбувається робота щодо гармонізації положень більш ніж 70-ти діючих міжнародних угод України про уникнення подвійного оподаткування з нормами MLI. Також проводяться обговорення із експертами OECP в рамках “peer review” щодо AOI, в т.ч. укладання угоди MCAA CbC, міжнародні заходи (конференції) та технічні консультації із експертами МВФ, OECP та GIZ [13].

Механізми ухилення від оподаткування стали основою для розробки звітності з трансфертного ціноутворення та прагнення OECP забезпечити більшу прозорість на глобальному ринку. Дія 13 Плану дій з боротьби з розмиванням податкової бази та переміщенням прибутку вимагає створення правил для складання звітності з трансфертного ціноутворення з метою підвищення прозорості податкового адміністрування, враховуючи витрати, які несе бізнес на дотримання вимог законодавства. Ці правила передбачають, що багатонаціональні корпорації (ТНК) повинні надавати урядам відповідної країни інформацію про розподіл своїх доходів, економічну діяльність та сплачені податки між різними країнами, відповідно до єдиного стандарту [21].

Одним із ключових елементів реалізації Кроку 13 Плану BEPS є приєднання України до механізму автоматичного обміну податковою інформацією. У зв’язку з цим постає необхідність впровадження в Україні системи комплексної автоматизації для підготовки звітності за країнами відповідно до Директиви ЄС щодо обов’язкового автоматичного обміну інформацією в податковій сфері. Для забезпечення прозорості та ефективності процесу обробки й аналізу такої інформації важливо розробити концептуальні рішення щодо автоматизації підготовки та контролю цих звітів [22].

Відповідно, розроблений “трирівневий стандартизований підхід до звітності з трансфертного ціноутворення” (рис. 2.3) суттєво розширив обсяг і глибину інформації, яка вимагається від ТНК про їхні внутрішньогрупові операції [21].

Компанії повинні готувати та подавати до податкових органів трирівневий пакет звітності, який надає інформацію про глобальний розподіл доходів. Звіт CbCR має бути підготовлений усіма транснаціональними корпораціями (ТНК) з річним оборотом понад 750 млн євро. Метою звіту CbCR є підвищення прозорості в оподаткуванні, надаючи податковим органам необхідну інформацію для оцінки ризиків та аналізу структури податкового навантаження в міжнародних групах компаній (МГК) [22].

Трансфертне ціноутворення є порівняно новим поняттям у податковій сфері України, тоді як в інших країнах його почали застосовувати ще з середини 50-х років XX століття. Однак, з огляду на зростаючий інтерес міжнародного бізнесу до України та процес глобалізації економіки, ця тема є надзвичайно актуальною на сьогодні.

Рис. 2.3. Трирівнева структура звітності з трансфертного ціноутворення

Джерело: [19].

Свідченням цього є дані Державної податкової служби України щодо кількості звітів про здійснені контрольовані операції, подані платниками податків за період 2019-2022 рр. (рис. 2.4) та динамікою контрольованих операцій за предметами операцій за 2022 р. (рис. 2.5).

Рис. 2.4. Динаміка декларування контрольованих операцій за 2019-2022 рр.

Джерело: складено автором на базі [24].

Слід також зазначити, що завдяки набранню чинності з 01.01.2023 р. Порядків встановлення відповідності умов контрольованої операції щодо сировинних товарів принципу "витягнутої руки", затверджених наказом Міністерства фінансів України від 18.01.2022 р. №19, для операцій з товарами на 5% збільшилась частка застосування платниками податків методу порівняльної неконтрольованої ціни в цілях трансфертного ціноутворення.

Рис. 2.5. Обсяги контрольованих операцій за предметами операцій за 2022 р., %

Джерело: [24].

Контрольовані операції у 2022 р., проводились в основному з нерезидентами, чиє місце реєстрації знаходиться в Швейцарії – 22%, Австрії – 16%, Франції – 7%, Нідерландах – 6%, Німеччині та Сполучених Штатах Америки – по 5% відповідно [23].

З огляду на ситуацію в Україні, спричинену введенням воєнного стану, до Податкового кодексу були внесені законодавчі зміни, що стосуються трансфертного ціноутворення, зокрема щодо вимог подання звітності, відповідальності за невиконання податкових обов'язків та проведення контрольних та перевірочних заходів.

2.3. Реформа податкового адміністрування та боротьба з ухиленням від сплати податків

Оскільки вступ до Європейського Союзу є стратегічною метою України, для її досягнення необхідно реформувати податкову політику, перетворивши її з чисто фіскального інструменту на ефективний елемент соціально-економічної стратегії держави. Податкова система повинна стимулювати інновації та інвестиції, що вимагає зниження податкового навантаження, посилення захисту платників податків та максимальної спрощення процедур оподаткування.

Однак, в сучасних умовах податкова система України має ряд недоліків (див. табл. 1.1).

Ці недоліки спричинили низку проблем у податковій системі України, зокрема: заборгованість платників податків перед бюджетом і державними цільовими фондами, невиплату бюджетних коштів на відшкодування ПДВ, ухилення від сплати податків, а також нерівномірний розподіл податкового навантаження, основна частина якого лягає на сумлінних платників.

З огляду на вищезазначене та враховуючи поточні економічні реалії, можна зробити висновок, що головним пріоритетом податкової політики в майбутньому має стати створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та інвестицій, а також забезпечення їх належного захисту.

Для реалізації пріоритетів розвитку податкової політики, необхідно здійснювати комплекс стимулюючих заходів, які передбачають:

1) зменшення податкового навантаження;
2) стимуляцію інноваційної діяльності;
3) зараджування розвитку малого підприємництва;
4) зростання фіскальної ефективності податків за рахунок збільшення податкової бази;
5) вдосконалення адміністрування;
6) зниження розмірів ухилення від сплати податків;
7) зневага до податкового законодавства.

Податки можуть сприяти або стримувати економічні процеси в країні, в залежності від того, як побудована податкова політика. Для України характерними дестабілізуючими факторами є велика кількість податків, хаотичне надання пільг, високий податковий тягар та часті зміни в податковому законодавстві.

Вирішення поточних проблем податкової системи України повинно здійснюватися через поетапне виконання стратегічних завдань реформування цієї системи, а саме:

1) зростання конкурентоспроможності українського бізнесу;
2) легалізація тіньової економіки;
3) пожвавлення інвестиційних процесів в економіці;
4) впровадження простих і ґрунтовних податкових норм для суб'єктів господарювання;
5) зменшення витрат платників на нарахування і сплату податків і держави на їх адміністрування;
6) пристосування податкового законодавства України до стандартів ЄС;
7) гарантування умов для доброчесного виконання умов податкового законодавства платниками податків;
8) впровадження інформаційно-аналітичної системи ДПС в національному масштабі;
9) цифровізація процесів оподаткування з впровадженням сучасних технологій [25].

У рамках євроінтеграційного процесу та виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС, Україні необхідно реалізувати послідовну стратегію детінізації економіки та ефективну антикорупційну політику. Це сприятиме підвищенню міжнародної конкурентоспроможності країни та її інвестиційної привабливості. Для досягнення цих цілей важливо розробити і впровадити комплексні заходи, спрямовані на зменшення масштабу тіньової економіки та боротьбу з корупцією. Такі кроки повинні мати не лише формальний, а й реальний практичний ефект, що забезпечить поліпшення економічної та політичної ситуації в країні, відповідаючи найкращим європейським стандартам і практикам у цих сферах [26].

За оцінками вітчизняних експертів, тіньова економіка в Україні формується внаслідок надмірного податкового навантаження, регуляторного тиску, монополізації ринку, недосконалості судової системи та корупційних явищ. Ці фактори, взаємодіючи, сприяють розвитку тіньової економіки, про що свідчать статистичні дані Міністерства економіки. Останнім часом спостерігається зростання обсягів тіньової економіки в Україні (рис. 2.6) [28].

Рис. 2.6. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні за 2018–2022 рр., % від ВВП

Джерело: складено автором на основі [27].

Такий високий рівень тіньової економіки в Україні є серйозною загрозою для соціально-економічної безпеки країни і значно перевищує аналогічні показники інших держав (рис. 2.7). Так, у 2023 році він у 4,6 рази був більшим за показник у Австрії, у 4 рази – у Люксембургу та Нідерландах, майже у 2 рази – в Іспанії та у 1,7 рази – у Італії [27].

Необхідно зазначити, що навіть в умовах повномасштабної війни уряд вживає заходи для зменшення масштабу тіньової економіки та підвищення прозорості й контролю в економічній сфері. Одним із таких кроків є податкова реформа "10-10-10", яка передбачає зниження основних податкових ставок до 10% для ПДВ, податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та податку на прибуток підприємств (ПнП). Хоча ці заходи сприятимуть зниженню податкового навантаження, їх впровадження планується після завершення війни.

Рис. 2.7. Рівень тіньового сектору у країнах ЄС у 2023 р., % від ВВП

Джерело: систематизовано авторам на базі [31].

Важливим кроком у боротьбі з тіньовою економікою є ініціатива Державної регуляторної служби України, яка передбачає переведення перевірок, що збільшують регуляторний тиск на бізнес, в онлайн-формат. Ця ініціатива була включена до Плану відновлення України, презентованого в Лугано, Швейцарія. Переведення наглядових функцій держави в онлайн-режим без необхідності виїзду контролерів на місце отримало підтримку приблизно 80% підприємців.

Щодо боротьби з корупцією, Україні вдалося досягти покращення своїх показників, які є найвищими за всю історію застосування оновленої методології CPI (рис. 2.8). Цей прогрес можна пояснити рядом сприятливих факторів, серед яких варто відзначити прийняття Закону "Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки", який офіційно затвердив Антикорупційну стратегію на вказаний період [28].

Розвиток тіньової економіки є неминучим наслідком неефективної стратегії економічного розвитку України. Однак, подолавши економічні труднощі, Україна має шанс стати повноправним членом ЄС, оскільки це є однією з умов вступу. Членство в ЄС дозволить Україні збільшити експорт до країн ЄС та відкриє нові

можливості для бізнесу. Водночас, повномасштабна російсько-українська війна мала значний і негативний вплив на економіку країни, спричинивши зниження рівня життя населення, що, у свою чергу, призвело до значного зростання частки тіньової економіки. Відповідно до Програми USAID RANG, заходи щодо боротьби з тіньовою економікою повинні включати:

Рис. 2.8. Індекс сприйняття корупції в Україні за 2017-2023 рр., бали

Джерело: [29].

1) зменшення податкового тиску;
2) увигіднення процесу відшкодування ПДВ;
3) запровадження відкритих публічних торгів до державних та місцевих закупівель;
4) щонайбільше відокремлення держави від бізнесу;
5) перебудову судової та правоохоронної систем;
6) створення ефективної вітчизняної програми боротьби з організованою злочинністю;
7) вдосконалення стандартів електронного врядування;
8) зумовлення поширенню безготівкових розрахунків;
9) зростання прозорості діяльності фінансових регуляторів;
10) розробку ефективної системи повернення закордон коштів і активів, отриманих незаконним шляхом;
11) запровадження податку на виведений капітал тощо [30].

Для подолання тіньової економіки та корупції в Україні необхідні комплексні та системні заходи. Попри повільний темп реформ, важливо не зупинятися і продовжувати робити кроки до створення більш чесної та прозорої економічної системи в країні.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У процесі формування України як європейської держави, щоб уникнути соціальних та політичних конфліктів і мінімізувати їх негативні наслідки, роль держави повинна бути визначена через систему правових норм, які вона встановлює. Тому необхідно розробити нову, сучасну стратегію податкової політики, яка буде задовольняти інтереси всіх учасників, знижувати рівень

незадоволення громадян податковими обов’язками та ефективно реагувати на можливі кризові ситуації. Податкова політика повинна сприяти розвитку пріоритетних для держави секторів економіки, встановлювати пільгові ставки для малозабезпечених верств населення та забезпечувати стабільне поповнення бюджету для фінансування соціальних проєктів [32].

Сучасна податкова політика України повинна бути спрямована на створення стійкої та зрозумілої системи оподаткування, яка забезпечить баланс інтересів держави та платників податків. Ключовим завданням є розробка справедливих, прозорих і чітких правил нарахування та сплати податків.

Таким чином, можна виділити кілька основних напрямків реалізації національної податкової політики, що відповідають вимогам євроінтеграції, які ґрунтуються на певних принципах:

1. Приведення національного податкового законодавства у відповідність до європейських стандартів. Цей процес має на меті зміцнення економічних зв'язків між державами. В рамках цього прийнято Податковий кодекс України, що передбачає ратифікацію міжнародних угод для уникнення подвійного оподаткування, боротьбу з податковими правопорушеннями, а також розробку національних стандартів у сфері трансфертного ціноутворення та інших питань.

2. Удосконалення норм податкового законодавства та зменшення кількості податків. Українська податкова система потребує глибокого реформування згідно з найкращими європейськими практиками. Це, зокрема, стосується перегляду та оптимізації списку податків – ПДВ (див. табл.2.1) , акцизний податок (див. табл. 2.2-2.4), ПнП, ПДФО та соціальні податки (табл. 3.1).

3. Орієнтація на активну та ефективну співпрацю з бізнес-середовищем, включаючи проведення необхідних діалогів та зустрічей для покращення податкової політики, зокрема з іноземними інвесторами, транснаціональними корпораціями та дипломатичними представниками. Особливо важливо відзначити, що останнім часом Державна податкова служба приділяє велику увагу великим платникам податків, зокрема транснаціональним корпораціям, які мають значні виробничі потужності в Україні.

4. Слід підкреслити, що основою національних стандартів трансфертного ціноутворення, розроблених ДПС, є принцип "точки прибутку", згідно з яким податки повинні сплачуватись у країні, де отримується прибуток. Зокрема, деякі

фінансово-промислові групи, що діють в Україні, застосовують тактику проголошення своїх українських філій банкрутами, щоб вивести прибуток за межі країни і скористатись пільговим оподаткуванням. Це є прямим порушенням податкового законодавства та призводить до зменшення надходжень до державного бюджету.

Таблиця 3.1

Ставки податків в Україні та країнах ЄС у 2024 р., %

Країна	ПнП	ПДФО (мінімальна та максимальна ставки)	Соціальний податок
Україна	18	5-18	22
Бельгія	25	25-50	48
Фінляндія	20	12,6-56,9	31,49
Португалія	21	14,5-48	34,75
Польща	19	12-32	35,85
Латвія	20	20-31	34,09
Греція	22	9-44	36,16
Литва	15	5-20	21,27
Естонія	20	7-20	37,4
Німеччина	30	0-45	38,74
Франція	25	0-45	68
Італія	24	23-43	40
Швеція	20,6	0-52,3	38,42
Нідерланди	25,8	9,3-49,5	50,84
Іспанія	25	19-47	36,25

Джерело: складено автором на базі [33,34,35].

5. Політика співпраці та взаємної підтримки між податковими службами та фіскальними органами країн ЄС орієнтована на подальше зміцнення міжнародного співробітництва (рис.3.1).

Рис. 3.1. Основні напрями податкової співпраці

Джерело: [36].

6. Покращення інвестиційної привабливості України (рис. 3.2) та створення умов для ефективного залучення інвестицій є важливими напрямами розвитку. Варто відзначити, що ДПС часто ініціює розробку національного рейтингу ділової активності та індексу інвестиційної привабливості серед вітчизняних підприємств. При цьому, податкова служба акцентує увагу на необхідності залучення провідних аудиторів для проведення об'єктивної оцінки рівня ділової активності в країні та відображення реальної ситуації на ринку.

Рис. 3.2. Індекс інвестиційної привабливості України за 2020-2024 рр., бали

Джерело: створено автором на базі [38].

Індекс інвестиційної привабливості України в 2024 році зріс до 2,49 бали з 2,44 у 2023 році, що підтверджують результати нового дослідження інвестиційного клімату, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією у партнерстві з NEQSOL Holding. Зростання індексу вказує на покращення інвестиційної привабливості країни на шкалі від 0 до 5 балів [39].

7. Тенденція до підвищення ефективності роботи органів різних рівнів передбачає трансформацію ДПС із контрольного органу в сервісну службу. Це включає створення спеціалізованих сервісних центрів для платників податків, які будуть надавати консультації та інші послуги з оподаткування, такі як реєстрація, допомога в складанні звітності, прийом документів, видача довідок тощо. За останні роки ДПС значно скоротила кількість перевірок юридичних осіб і перейшла на електронну звітність. Це дозволяє ДПС зосередити свої зусилля на ефективному адмініструванні податків та зниженні бюрократичних процедур.

8. Регулярне проведення активної інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення, включаючи організацію конкурсів для дітей та молоді, презентацій для відзначення сумлінних платників податків, а також налагодження співпраці з медіа. Діяльність податкових органів має бути орієнтована на поліпшення репутації податкових інспекторів та стимулювання відповідальності серед платників податків.

9. Сприяння активному впровадженню сучасних інформаційних технологій та їх поширенню серед платників податків (табл. 3.2). Це забезпечить:

1) поглиблювати партнерство між фіскальними органами й платниками податків;

2) розширювати діапазон послуг ДПС;

3) підвищувати рівень дотримання норм податкового законодавства платниками податків тощо.

Необхідно підкреслити, що податкова політика України в рамках євроінтеграційних процесів вимагає поступового та обґрунтованого внесення численних змін у сферу оподаткування. Ці зміни повинні перш за все спрямовуватись на надання пільг для розвитку ключових секторів вітчизняної економіки (таких як сільське господарство, альтернативні джерела енергії тощо) та створення сприятливих умов для малого бізнесу, включаючи спрощення реєстрації,

введення зручних та невибагливих процедур сплати податків, а також звільнення від податків для малих підприємств на етапі їхнього становлення [36].

Одним з основних викликів є забезпечення стабільності податкового законодавства. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що узгодження податкової системи з вимогами ЄС має значний вплив на розвиток підприємництва та економічне зростання країни в цілому. Тому вивчення досвіду європейських реформ та їх адаптація до умов України є важливим напрямом для подальших досліджень у цій сфері [37].

Таблиця 3.2

Переваги та недоліки подання електронної звітності

Переваги	Недоліки
Економія часу, цілодобовість подання, конфіденційність данних	Необхідність постійного доступу до мережі Інтернет
Прозорість інформації, уникнення зловживань	Ведення архіву електронної документації
Гарантія автоматичної перевірки документів	Залежність від мережевої готовності платників
Оперативність обробки отриманої інформації	Зовнішні фактори, що не залежать від підприємства
Автоматичне оновлення форматів документації	
Інформаційна взаємодія між платниками податків та ДПС	Виникають витрати на придбання та обслуговування обладнання
Пришвидчення термінів відшкодування ПДВ	

Джерело: систематизовано автором на базі [40].

Таким чином, інтеграційні зусилля України на шляху до Європейського Союзу є важливим компонентом її зовнішньополітичної стратегії. В цьому контексті адаптація національного законодавства до норм ЄС є не лише необхідною, але й неминучою задачею. Ключовим фактором, який сприяє економічному зростанню країни, є ефективність податкової системи, яка безпосередньо впливає на фінансову стабільність та розвиток підприємництва.

ВИСНОВКИ

У цій кваліфікаційній (магістерській) роботі проведено теоретичний аналіз та практичне обґрунтування кроків України щодо адаптації національного податкового законодавства до стандартів європейських країн (в основному країн ЄС). Основні висновки та результати, отримані під час дослідження, полягають у наступному:

1. Розкрито загальний огляд податкового законодавства України. Податкова система є невід'ємною складовою державності та важливим інструментом сучасної

країни. Вона виступає потужним економічним механізмом, здатним одночасно діяти як стимулюючий, так і дестимулюючий фактор, що може як сприяти розвитку, так і призводити до занепаду економічної системи. Тому ефективне управління цією системою вимагає від державних органів великої обережності, оскільки надмірне домінування певних інтересів може викликати дисбаланси в національній економіці та сприяти розвитку тіньового сектору. Важливість управління податковою системою полягає в досягненні оптимального балансу між фіскальними цілями та соціально-економічними інтересами, особливо в умовах криз. Україна нині переживає складний період через військову агресію з боку росії. У цих умовах податкова система повинна збалансувати зростаючі фіскальні вимоги, пов'язані з наповненням бюджету, та потребу в стимулюванні платників податків для забезпечення стабільності фінансових надходжень.

2. Визначено основні проблеми та виклики для України у гармонізації податкового законодавства. Аналізуючи аспекти гармонізації податкових систем України та ЄС, можна стверджувати, що цей процес є складним і потребує обережного та продуманого підходу. Несумісність податкових практик створює певні труднощі для бізнесу та державних органів, водночас вказуючи на необхідність реформ і змін для успішної інтеграції та розвитку країни. Незважаючи на ці виклики, цей етап є вирішальним для подальшого входження України в європейський економічний простір. Заходи з гармонізації податкових політик мають стати основою для створення стійкого й конкурентоспроможного економічного середовища, яке підтримуватиме розвиток підприємництва та покращення добробуту громадян. Трансформаційний процес може дати позитивні результати, якщо застосовувати досвід та кращі практики країн ЄС. Ключовим фактором успіху стане здатність знаходити баланс між спрощенням умов для бізнесу та впровадженням необхідних контрольних механізмів.

3. Проаналізовано гармонізацію ПДВ та акцизного оподаткування з нормами ЄС. Система оподаткування України та країн ЄС має спільні риси, але існують численні суттєві відмінності, усунення яких могло б мати позитивний вплив при адаптації цих практик в Україні. Зокрема, основними змінами в податковій системі мають стати: наближення бухгалтерського та податкового обліку, а також максимальне усунення податкових розбіжностей при визначенні суми оподаткованого прибутку підприємств; диференціація ставок ПДВ, зменшення

кількості пільг з цього податку, активізація співпраці між податковими органами на різних рівнях, а також впровадження ефективної електронної взаємодії між податковими органами та платниками податків; розширення податкової бази для екологічного податку та податку на нерухомість; спрощення процедури подання звітності, скорочення кількості податків через їх часткову ліквідацію або об'єднання.

4. Обґрунтовано впровадження стандартів BEPS та міжнародних правил трансфертного ціноутворення. Згідно з тлумаченням Міністерства фінансів України, пакет заходів BEPS є першим значним кроком у реформуванні міжнародного оподаткування за останні сто років. Очікується, що впровадження нових заходів дозволить забезпечити сплату податків в тій країні, де фактично генерується прибуток в результаті економічної діяльності. Таким чином, основною метою реалізації Плану дій BEPS є не покарання платників податків, а радикальна зміна принципів міжнародного оподаткування.

Україна успішно впроваджує систему звітності та документації з трансфертного ціноутворення, яка відповідає міжнародним стандартам. Однак практика складання такої звітності вітчизняними підприємствами виявляє значну кількість помилок. Зокрема, одним із проблемних аспектів є тривалий процес перевірки звітності та документації з трансфертного ціноутворення.

5. Відпрацьовано реформу податкового адміністрування та боротьбу з ухиленням від сплати податків. Розвиток податкової системи України в контексті євроінтеграції є ключовим етапом на шляху до сталого розвитку країни. Це вимагає комплексного підходу, активної співпраці всіх зацікавлених сторін, а також забезпечення високої професійності та ефективності роботи податкових органів. Не менш важливими є боротьба з тіньовою економікою та приведення податкового законодавства у відповідність до європейських стандартів. Крім того, необхідно підвищити ефективність податкової системи та посилити боротьбу з ухиленням від сплати податків. Для цього можуть бути впроваджені новітні методи контролю та моніторингу за податковими платежами, а також більш суворі санкції за порушення податкового законодавства.

6. Запропоновано перспективи подальшого розвитку української податкової системи в умовах євроінтеграції. Трансформація податкової діяльності України вимагає суттєвого перегляду її основних принципів, завдань та критеріїв

ефективності. Податкова реформа повинна стати інструментом реалізації нової концепції податкової політики, яка відповідатиме інституційним змінам у суспільстві та сприятиме економічному розвитку через чітко визначений механізм забезпечення цих цілей, з орієнтацією на інноваційні підходи. Це, у свою чергу, потребує перегляду основ ідеології податкової системи, щоб уникнути конфліктів інтересів у громадянському суспільстві та створити умови для сталого економічного зростання й підвищення інвестиційної привабливості. Важливо впровадити чіткі інституційні норми оподаткування, розробити узгоджені правила, які забезпечать платникам зручність та впевненість у виконанні своїх податкових обов'язків.

ННІ економічної безпеки та митної справи

Кафедра економіки та економічної безпеки

ДОВІДКА

про перевірку курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Петриш Єлизавета Володимирівна

Курс/група _____МЕМ-23-1_____

Тема курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

«Кроки України в адаптації українського податкового законодавства до європейських стандартів»

П. І. Б. наукового керівник

д.е.н., професор Белінська Я.В.

Дата захисту

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 76,61%. Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень (посилання, цитування) і неправомірних запозичень (пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 23,39% цитат 1,27%, вилучень %.

Провідний фахівець відділу внутрішнього

забезпечення якості освіти

Олена СПАСІЧЕНКО

Відгук керівника випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи
здобувача вищої освіти Державного податкового університету групи МЕМ-23-1
Петриш Єлизавети Володимирівни
На тему: "Кроки України в адаптації українського податкового законодавства до європейських стандартів", поданої на одержання другого (магістерського) рівня освіти за спеціальністю 292 "Міжнародні економічні відносини"

Податкове законодавство будь-якої країни є наріжним каменем її правової та економічної системи, що має значний вплив на економічне зростання, фіскальну стабільність та загальний добробут громадян. Україна, як країна з ринком, що формується, та країна, яка прагне стимулювати економічний розвиток і залучати іноземні інвестиції, знаходиться на перехресті розвитку свого податкового законодавства, щоб відповідати вимогам динамічного глобального ландшафту.

Гармонізація українського податкового законодавства дозволить Україні інтегруватися у європейський ринок, забезпечити стабільніші умови для підприємництва та залучення інвестицій, а також сприятиме подоланню таких проблем як ухилення від сплати податків та корупція.

Структура даної випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи обґрунтована логікою вирішених задач і дає змогу досить повно розкрити характер дослідження. Можна зробити висновок про те, що автором було правильно визначено актуальність теми, мету, напрямки та методи дослідження. Аналіз основних положень випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи дає підставу для висновку про те, що це є закінчена наукова робота, виконана автором на високому теоретичному і практичному рівнях.

Робота включає вступ, три розділи з підрозділами, висновки, список використаних джерел.

В першому розділі висвітлюються загальний стан та проблеми податкового законодавства України. В другому розділі проаналізовано кроки України в адаптації податкового законодавства України до європейських стандартів. В третьому розділі запропоновано перспективи подальшого розвитку української податкової системи в умовах євроінтеграції.

До важливих положень роботи слід віднести практичне дослідження сучасного стану податкового законодавства України та країн Європейського Союзу, гармонізацію таких податків як: ПДВ, акцизу, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб та соціальний податок.

Поряд з позитивними сторонами дослідження робота має певні недоліки, а саме, *значна кількість помилок, що в цілому не знижує наукової цінності роботи*.

На підставі викладеного, пропонується оцінити випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу Петриш Єлизавети Володимирівни на "*5 (добре)*".

Керівник випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи, професор кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики Державного податкового університету, доктор економічних наук, професор Я. В. Белінська

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу

Випускна кваліфікаційна (дипломна) робота здобувача вищої освіти Петриш Єлизавети Володимирівни після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від "*07*" *01* 202_ №*1* допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики, кандидат економічних наук, доцент Т.М. Паянок

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну дипломну роботу

здобувача вищої освіти Державного податкового університету

Петриш Єлизавети Володимирівни

Кроки України в адаптації українського податкового законодавства до європейських стандартів

Актуальність теми. Податкове законодавство будь-якої країни є наріжним каменем її правової та економічної системи, що має значний вплив на економічне зростання, фіскальну стабільність та загальний добробут громадян. Україна, як країна з ринком, що формується, та країна, яка прагне стимулювати економічний розвиток і залучати іноземні інвестиції, знаходиться на перехресті розвитку свого податкового законодавства, щоб відповідати вимогам динамічного глобального ландшафту.

Податкова система є важливою складовою економіки країни, її адаптації до європейських стандартів спрямована на *створення прозорої*, ефективної системи, яка відповідає європейським практикам та сприяє поліпшенню інвестиційного клімату. Цей процес має значний вплив на бюджетну політику, розвиток бізнес-середовища та економічну стабільність держави. Гармонізація податкового законодавства дозволить Україні інтегруватися у європейський ринок, забезпечити стабільніші умови для підприємництва та залучення інвестицій, а також сприятиме подоланню таких проблем як ухилення від сплати податків та корупція. У цьому контексті дослідження є своєчасним і важливим як для наукового, так і для практичного аспекту реформування економічної політики України.

Наукова новизна даної роботи полягає у посиленні імплементації податкових європейських стандартів, що спрямоване на всі галузі економіки, зокрема на українське податкове законодавство.

У роботі обґрунтовано висновки та прогнози щодо сучасних кроків і перспектив впровадження європейських стандартів оподаткування в

українське податкове законодавство. Отже, тема кваліфікаційної роботи є досить актуальною та значущою.

Якість проведеного аналізу проблеми та табличного матеріалу. На достатньо високому рівні для такого роду наукових робіт здійснено дослідження даної теми роботи. Розвиток податкової системи України в контексті євроінтеграції є ключовим етапом на шляху до сталого розвитку країни. Це вимагає комплексного підходу, активної співпраці всіх зацікавлених сторін, а також забезпечення високої професійності та ефективності роботи податкових органів. Система оподаткування України та країн ЄС має спільні риси, але існують численні суттєві відмінності, усунення яких могло б мати позитивний вплив при адаптації цих практик в Україні. Текстовий та табличний матеріал містить поглиблену інформацію досліджуваної теми. Були коректно підібрані методи та методики, що відповідають умовам дослідження. Структура роботи повністю відповідає завданню з підготовки магістерського наукового дослідження.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі після аналізу податкових систем України та країн ЄС стає зрозумілим, що трансформація податкової діяльності України вимагає суттєвого перегляду її основних принципів, завдань та критеріїв ефективності. Податкова реформа повинна стати інструментом реалізації нової концепції податкової політики, яка відповідатиме інституційним змінам у суспільстві та сприятиме економічному розвитку через чітко визначений механізм забезпечення цих цілей, з орієнтацією на інноваційні підходи. Це, у свою чергу, потребує перегляду основ ідеології податкової системи, щоб уникнути конфліктів інтересів у громадянському суспільстві та створити умови для сталого економічного зростання й підвищення інвестиційної привабливості. Важливо впровадити чіткі інституційні норми оподаткування, розробити узгоджені правила, які забезпечать платникам зручність та впевненість у виконанні своїх податкових обов'язків.

До недоліків роботи можна віднести деяку обмеженість часових рядів

використаних даних, та нечіткість зроблених висновків. Проте це не знижує наукової цінності кваліфікаційної роботи.

Загальний висновок і оцінка роботи. У даній роботі було детально розкрито проблематику обраного напрямку, описано наявні проблеми та надано практичні рекомендації щодо їхнього вирішення. На підставі описаного матеріалу, магістерська (дипломна) робота виконана у відповідності з завданням та з дотриманням всіх вимог. Робота заслуговує відмінної оцінки, а її автор Петриш Єлизавета Володимирівна – присвоєння кваліфікації "магістра" з міжнародних економічних відносин.

Рецензент к.е.н., доцент,
Доцент кафедри економіки, підприємництва
та бізнес-адміністрування _____ І.В.Минчинська

"20" грудня 2024 р.